

ՄԱՏՈՒՌԻ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՄ

(Օ. ՇՐԱՅՆԷՐԻ)

որս մերկ պատեր են. նոցա վերայ նկարուած է Յիսուսի պատկերը, խաչը ուսին, աստուածային Մանուկը մասամբ եղծուած, Ամենասուրբ Կոյսը կապոյտ ու կարմիր հանդերձներում, հռովմէական զինուորներ և էլի Քրիստոսը ձեռները կապկըպած: Կտուրը փռւլ է եկած և վերեւից երևում է բաց երկինքը, իտալական կապոյտ երկինքը. անձրևը ծակոտիքներ է բացել պատերի մէջ, իսկ սոցա ծեփը արդէն թափւում է ինքն իրան: Մատուռը մէն մենակ է, բարձրմիտեղ, հրուանդանի հէնց գագաթին, և գիշեր ցերեկ ծովի ալիքները խփւում են նորա ստորոտին: Ոմանք ասում են, որ շինած է այնտեղ՝ ներքևը—կղզու վերայ ապրող կրօնաւորների ձեռքով, որպէս զի կարողանան իրանց նեղացած-հիւանդներին տանել այնտեղ: Միւսները, թէ

մեծ ճանապարհով անցնող կրօնաւորներն ու ուղևորներն են կառուցել, որ իբրեւ օթևան և աղօթատեղի ծառայէ իրանց: Բայց այժմ էլ ոչ ոք չէ իջևանում մատուռում աղօթելու, և այլ ևս հիւանդներ չեն տանում բժշկութեան համար:

Մատուռի ետեւից անցնում է հռովմէական հին ճանապարհը: Եթէ մի կերպ բարձրանաք այնտեղ բոլորովին միայնակ և մի ջերմ, արև օր նստէք, ձեզ այնպէս կթուլայ, թէ քարայտակի վերայ լսում էք հռովմէական զինուորների քայլերի ձայնը, նոցա զէնքերի շաչիւնը և այն հեռաւոր ժամանակների յուշերը, երբ Աննիբալն իւր զօրքերով ներս էր խուժում թաւուտի մէջ, իսկ այստեղ էլ աւելի ճանապարհ չկար: Այժմ կատարեալ լուրթիւն էր տիրում: Ժամանակ առ ժամանակ քարայտակի քարերի վերայից ջորու ոտնաձայնը կլսէք — դա գեղջկուհին է, որ կողովների մէջտեղը նըստած՝ անց է կենում. կամ կտեսնէք մի պառաւ, գլխին կապոց դրած գնալիս, և կամ աւազակային զարհուրելի կերպարանքով մի մարդ, դաքանակը ձեռին, շտապով անցնելիս ճանապարհով: Բայց այնուամենայնիւ մատուռը մէն մենակ է կանգնած. նորա երկու կողքերից ծովածոցերն են և նորա ձայնը հնչում է ծովի ալիքների խփուելուց նոյն իսկ ստորոտում:

Ես գնացի այնտեղ մի ձմեռուայ օր, երբ կէսօրին ջերմ արևը ամեն ինչ այրում էր: Հին ճանապարհի վերայ: Ես յոգնեցի, և ճանապարհը զառիվեր թուաց ինձ: Մտայ մատուռը, մօտեցայ քարուքանդ լուսամտին և սկսայ նայել դէպի ծովը: Հեռու, հեռու ծոցի կապույտ ջրի ետևը երևում էին քաղաքներ և գիւղեր, որոնք ինչպէս սպիտակ և կարմիր բծեր ցրուած էին լեռների կանաչ փշերի վերայ, իսկ լեռների գագաթները բարձրանում էին գրեթէ մինչև երկինք, որոնք երբեմն երևում էին, ու

երբեմն էլ ամպերի տակ ծածկուում: Ինչ թուում էր, որ գազաթները կանչում են ինչ իրանց մօտ, բայց դիտեմ, որ երբէք ոչ մի կամուրջ միացնել չէ կարող ինչ նոցա հետ, երբէք, երբէք: Ես աչքերս ծածկեցի ձեռքերով և երեսս շուռ տուի: Այդ տեսարանն անտանելի էր ինչ համար:

Ես սկսայ մանգալ մատուռի աւերակներում, նայեցի խաչակիր Յիսուսին, Մանուկ-Փրկչին, հռովմէական զինուորներին, նոցա ծալած ձեռներին և դուրս եկաւ բաց դաւիթն ու նստեցի քարի վերայ: Ոտներիս առջև փոքրիկ ծովախորշ կար ու մի շարք սպիտակ տներ, որոնք թաղուած էին ձիթենու ծառերի կանաչի մէջ, իսկ ալիքների սպիտակ փրփուրը ինչպէս մի երկայն նեղ ժապաւէն պատում էր ծովափը. յոգնած լինելով ես թինկը տուի ծնկանս վերայ: Ես չափազանց յոգնել էի—յոգնածութիւնս ինչ օրուայ տապից աւելի հին էր թուում, հռովմէական հին ճանապարհի քարերի արևակէզից հին, և ես գլուխս ծնկանս դրի ու սկսեցի ականջ դնել երեք հարիւր ոտնաչափ ինձանից ներքև խփուող ալիքներին և ձիթենու ճիւղերի ու հին կամարների միջև շառաչող հողմին, և քունս տարաւ: Քնի մէջ մի երազ տեսայ.

Մարդը ազերսում էր Աստծուն և Աստուած Հրեշտակին ուղարկեց նորան օգնութիւն. հրեշտակը դարձաւ և ասաց.

«Ես այս մարդուն օգնել չեմ կարող»:

«Ի՞նչ է նորա ուղածը. ասաց Աստուած»:

Հրեշտակը պատասխանեց. «անդադար աղաղակում ու կոծում է, որ մէկը անպատուել է իրան և որ ինքը ցանկանում է նորան ներել, բայց չէ կարող»:

Աստուած ասաց, «Դու քիչ արիւր նորա համար»:

Հրեշտակը պատասխանեց. «Ամեն բան: Բռնեցի»:

ձեռքից և ասացի. լսիր, երբ այս մարդու մասին վատ բան ասեն. դու լաւ խօսիր. ծածուկ, նորա համար աննկատելի կերպով օգնիր, ուր և կարող լինիս. մասնատրիր նորան այն ամենից, ինչ որ ամենից թանգ բան ունիս, և հետզհետէ, այս կերպով ծառայելով՝ կգլխաս, որ շահել ես նորա սիրտը և որ ներել ես նորան: Եւ մարդը ասաց. «լաւ, ես այդ կանեմ»: Բայց լեռու մի մութ գիշեր նորից լսեցի նորա հեծկտոցը. «Ամեն բան արի: Ոչ մի միջոց չէ օգնում: Ես չեմ թեթեւանում լուկային բանով, որ լաւ եմ խօսում նորա մասին: Եւ թէ՛ կուզ հէնց սեպհական արիւնս թափեմ նորա համար, էլի չեմ կարող սրտիս ատելութիւնը ոչնչացնել: Չեմ կարողանում ներել, ո՛վ Աստուած, չեմ կարողանում, չէ»:

Ապա նորան ասացի. «Նայիր այս կողմ, տես քո անցեալը, մանուկ հասակիցդ սկսած, տես քո փոքրկութիւնն ու անարդարութիւնը, լաւ նայիր բոլոր սխալներիդ և պակասութիւններիդ վերայ և մթթէ այնուհետեւ նոյն իսկ կեանքիդ լուսի տակ չես տեսնի եղբօրդ ինչպէս մի տարբեր մարդ: Մթթէ դու այնքան անմեղ ես, որ իրաւունք ես համարում ուրիշին ատելը»:

Եւ նա նայեց ու ասաց. «այո՛, ուղիղ ես ասում, ես ևս մեղանչել եմ և ներում եմ եղբայրակցիս: Բաւական է, գնա՛—ես ներեցի»: Նո՛ հանգիստ պարկեց և ձեռքերը խաչեց կրծքին, և ես մտածեցի, որ արդէն մարդու հոգին հանգստութիւն գտաւ: Բայց դեռ թեւեռ չէի թափահարել երկինք բարձրանալու համար, երբ նորից վայնասուն լսեցի երկրի վերայ. «Ես ներել չեմ կարող, ով Աստուած, չեմ կարող: Աւելի լաւ է մեռնեմ, քան ատեմ: Ես չեմ կարող ներել»:

Ես մօտ գնացի նորա կացարանին և մթան սէջ կանգնեցի դրան ետեւ ու լսեցի նորա աղաղակը.

«Ես էլ եմ մեղանչել, բայց ոչ այդպէս: Եթէ եւ

երբ և իցէ ընկերակցիս մի չնչին վերք եմ հասցրել, ծուռնկ եմ չոքել նորա առաջ և սկսել եմ համբուրել նորա վերքը մինչև որ բժշկուէլ է: Ես չեմ թոյլ տուել, որ ում և իցէ հոգին կորչի դէպ ինչ ունեցած ատելութեան շնորհիւ, եւ եթէ ով և իցէ թէկուզ հէնց մտքովն անց է կացրել, որ ես վերաւորել եմ նորան, ես նորա առաջ երեսնիվայր եմ ընկել, որ ոտներով տրորէ ինչ և այսպիսով, տեսնելով իմ նուաստանալը իւր առջև, կարողանայ ներել ինչ և հոգի չկորցնէ: Բայց իմ հոգու մասին ոչ ոք չէ մտածել, ոչ ոք չէ կամեցել փրկել ինչ կորստից և ոչ մի քալ չէ արել, որով ես կարողանայի նորան ներել:

Ես նորան ասացի. «Լսիր, հանգստացիր: Եթէ չես կարող, ուրեմն մի՛ ներիր քեզ վերաւորողին, բայց մոռացիր նորան և նորա արածը, մոռացիր և ապրիր առաջուայ պէս: Գուցէ միւս կեանքում...»

«Հեռացիր գնա՛, աղաղակեց նա, ինչ եմ անում միւս կեանքը: Ես կորչում եմ այժմ, հէնց իսկոյն: Արեւի լոյս տեսնել չեմ կարողանում, աչքերս փոշիով լիքն են և կոկորդս աւազով: Հեռացիր, ախ, երանի՛ թէ կեանքումս գոնէ մէկ անգամ տեսնէի, թէ ի՞նչ սիրուն է լոյս աշխարհը: Աստուած իմ, Աստուած: Ես չեմ կարող առանց սիրելու ապրել, չեմ կարող ապրել ատելով:»

Այսպէս ուրեմն, ես նորան թողի լաց ու կոծի մէջ և դարձայ քեզ մօտ, Տէր:

Եւ Տէրը ասաց. «Այդ մարդու հոգին պէտք է փրկել»:

Հրեշտակը հարցրեց. «Ի՞նչպէս ազատենք»:

Աստուած ասաց. «Դարձիր գնա երկրի վերայ և ազատիր»:

Հրեշտակը հարցրեց. «Ի՞նչ անեմ, ի՞նչպէս ազատեմ»:

Տէրը խոնարհեց դէպի հրեշտակը ու ինչ-որ շնչաց

ականջին, և Հրեշտակը թևերը տարածեց ու ցած թռաւ գէպի երկիր:

Ես արդէն զարթել էի, գլուխս ծնկանս վերայ կախած և նստած քարի վերայ, բայց ոյժ չունէի վերկենալու: Ես լսեցի, թէ ինչպէս հողմը շառաչում էր ձի-թենի ճիւղերի ու աւերակների կամարների միջով — և դարձեալ քնեցի:

Հրեշտակը դարձաւ երկիրս, գտաւ մարդուն կարծրացած սրտով, ձեռքից բռնեց և տարաւ մի տեղ:

Մարդը ոչ գիտէր թէ ուր է տանում իրան Հրեշտակը, և ոչ էլ թէ ինչ պէտք է ցոյց տար նորան: Երբ նոքա հասան, Հրեշտակը թևով ծածկեց մարդու կերպարանքը, և երբ թևը յետ տարաւ, մարդը իւր առաջ ինչ-որ տեսաւ գետնի վերայ: Աստուած Հրեշտակին իրաւունք էր տուել մարդկային հոգին մերկացնել և վեր առնել նորանից այն արտաքին յատկանիշները, ձևերը, գոյնը, հասակը և սեռը, որոնք մարդուն որոշում են մնացեալ բոլոր իւր նմանակիցներից, և այդ հոգին այժմ դրուած էր իւր առաջ նոյնպիսի մերկ դրութեամբ, ինչպէս որ մարդ տեսնում է նորան, երբ իւր հայեացքները ուղղում է գէպի ներս:

Եւ նոքա տեսան իրանց առաջ նորա ամբողջ անցեալը. մանր աճող կեանքն ու մանկութիւնը իւր ամենդրութեան քնքոյշ աղուամազով, տեսան թէ ինչպէս այդ աղուամազը փոքր առ փոքր ոչնչանում էր և տեղի էր տալիս երիտասարդութեան, ինչպէս մատաղ կեանքը ագահ շուրթերով խոնարհում էր դէպի կեանքի մեծ աւազանը, և ինչպէս նորա կողքից ջուրը ցած էր թափւում. նոքա տեսան բոլոր շիրականացած յոյսերն և մտքի ու սրտի այն մոլորութիւնները, որոնց մարդիկ մեղք են անուանում, և ներքին լուսափայլութեան այն վայրկեանները, որոնց մարդիկ կոչում են արդարու-

Թիւն, նորա կարողութեան և ոյժի օրերը, երբ վերանալով՝ գոչում էր նա. «ես ամենակարող եմ» և փոքրագութեան ու թուլութեան օրերը, երբ վայր էր ընկնում գետին և փռուած պարկում հողի վերայ. տեսան ամենը, թէ ինչ կարող էր լինել այդ հոգին, բայց որ երբէք չէ լինում:

Եւ մարդը գլուխը կախեց:

Հրեշտակը հարցրեց նորան. «Սա ինչ է»:

Մարդը պատասխանեց. «այդ ես եմ, ես ինքս եմ»:

Եւ նա մի շարժում արաւ, որով կարծես ուզում էր իրան սղմել այդ հոգին, բայց Հրեշտակը լեռ պահեց և ծածկեց նորա աչքերը:

Աստուած Հրեշտակին իրաւունք էր տուել նաև հոգու միջից հանել ժամանակի, տարածութեան և հանգամանքների այն արտաքին յատկանիշները, որոնք մարդկային անհատական կեանքը որոշում են ամբողջ տիեզերական կեանքից:

Եւ Հրեշտակը նորից բացեց մարդու աչքերը ու սա թփփանցեց:

Նա տեսաւ իւր առաջ, որ մի փոքրիկ կաթիլի մէջ ցոլանում է ամբողջ աշխարհը, ամենահեռաւոր աստղերի շարժուիլը երկնային տարածութեան մէջ և բիւրեղների բարձրութիւնը երկրի խորքում, ուր աչք չէ դիպել. այն, որ սաղմը կենդանացնում է ձուի մէջ և կենսագործում նորածին մանկան մանրիկ մատները, որ կեանք է տալիս ամեն մի թերթիկի և ծաղկի, և որ ապրում է միայնակ անպարունակ ծովի խորքում, և նորա պայծառ մակերևութի վերայ, և լեռների մամուռով ու որքինով ծածկուած գագաթների վերայ, և մարդկային հոգու մէջ:

Եւ մարդը խորասուզուած սկսաւ ուշադրութեամբ դիտել: Բայց Հրեշտակը իւր թևը դիպցրեց նոր-

քան, և մարդը գլուխը ցած գցեց և բարեպաշտ շշուկով շշնջաց. «Սա Աստուած է»:

Հրեշտակը փակեց մարդու աչքերը: Եւ երբ նա նորից բաց արեց, մարդը տեսաւ, որ մէկը անցնում է նոցա մօտից: Դա հոգին էր, արտաքուստ զգեստաւորուած և մարդու կերպարանք մտած, որովհետեւ Հրեշտակին Աստուած իրաւունք էր տուել ինչպէս զգեստ հագցնել հոգուն արտաքուստ, այնպէս էլ մերկացնել. և մարդը ճանաչեց անցուորականին:

Հրեշտակը հարցրեց նորան. «գիտե՞ս այդ ով է»:

Մարդը պատասխանեց. «գիտեմ ով է», և նայեց նորա ետեւից:

Հրեշտակը հարցրեց. «ներեցի՞ր արդեօք նորան»:

Մարդը այսքան միայն ասաց. «Ընչքան գեղեցիկ է եղբայրս»:

Հրեշտակը նայեց մարդու աչքերին և փակեց իւր սեպհական պատկերը—այդ աչքերից բղիտող լուսը կուրացնում էր իրան: Եւ մեղմ կերպով ժպտաց ու վերադարձաւ Աստծու մօտ:

Եւ երկու մարդիկ եղբայրացան երկրիս վերայ:

Ես զարթեցի:

Իմ գլխավերեւ կապոյտ, կապոյտ երկինքն էր, իսկ հեռւում, ներքեւ, ալիքները խփւում էին ափին: Ես անցնում եմ մատուռի միջով, նայում եմ Աստուածամօրը կապոյտ և կարմրով, խաչակիր Յիսուսին, հռովմէական զինուորներին և աստուածային Մանկան եղծուած նկարին, և զառիվայր շաւղով իջնում եմ մեծ ճանապարհին: Երկու կողմերից բարձրանում էին ձիթենու ծառեր իրանց մոլգ պտուղներով և պսլծառ տերեւներով, իսկ քարեայ պատերի արանքներից դուրս էին նայում մանրիկ ձնծաղիկներ: Կարծեմ թէ իմ քնած միջոցին անձրեւը նորոգել էր ամբողջ բնութիւնը: Ինչ

այնպէս է թւում, որ երբէք ես այդպէս գեղեցիկ չէի տեսել երկինքն ու երկիրը:

Իջնում եմ ճանապարհով, և նախկին լողնութիւնս ու զառամութիւնս էլ չեմ զգում ամենեւին:

Շաւղի վերայով վերեւից ահա իջնում է մի գիւղացի մանուկ. նա քշում էր մի էշ, որի երկու կողքերից երկու մեծ կողով էր բարձած. մանուկը դուրս եկաւ ճանապարհի վերայ և սկսաւ գնալ իմ առջևից: Առաջ երբէք չէի տեսած նորան: Բայց ես սրտով ուզում էի նորա հետ կողք կողքի միասին գնալ և նորա ձեռքը բռնել—այլ սակայն նա չէր կարող հասկանալ, թէ ես ինչու էի այդպէս անում:

ԹԱՐԳՄ. ԳԻՒՏ Ա. ԴԱՀ. ԱՂԱՆԵԱՆՏ

